

BERGIUS, PETER JONAS

Prof anstälde på åtskilliga vatten i
Stockholm.[Rubr.].

[1759.]

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
  - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
  - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
  - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

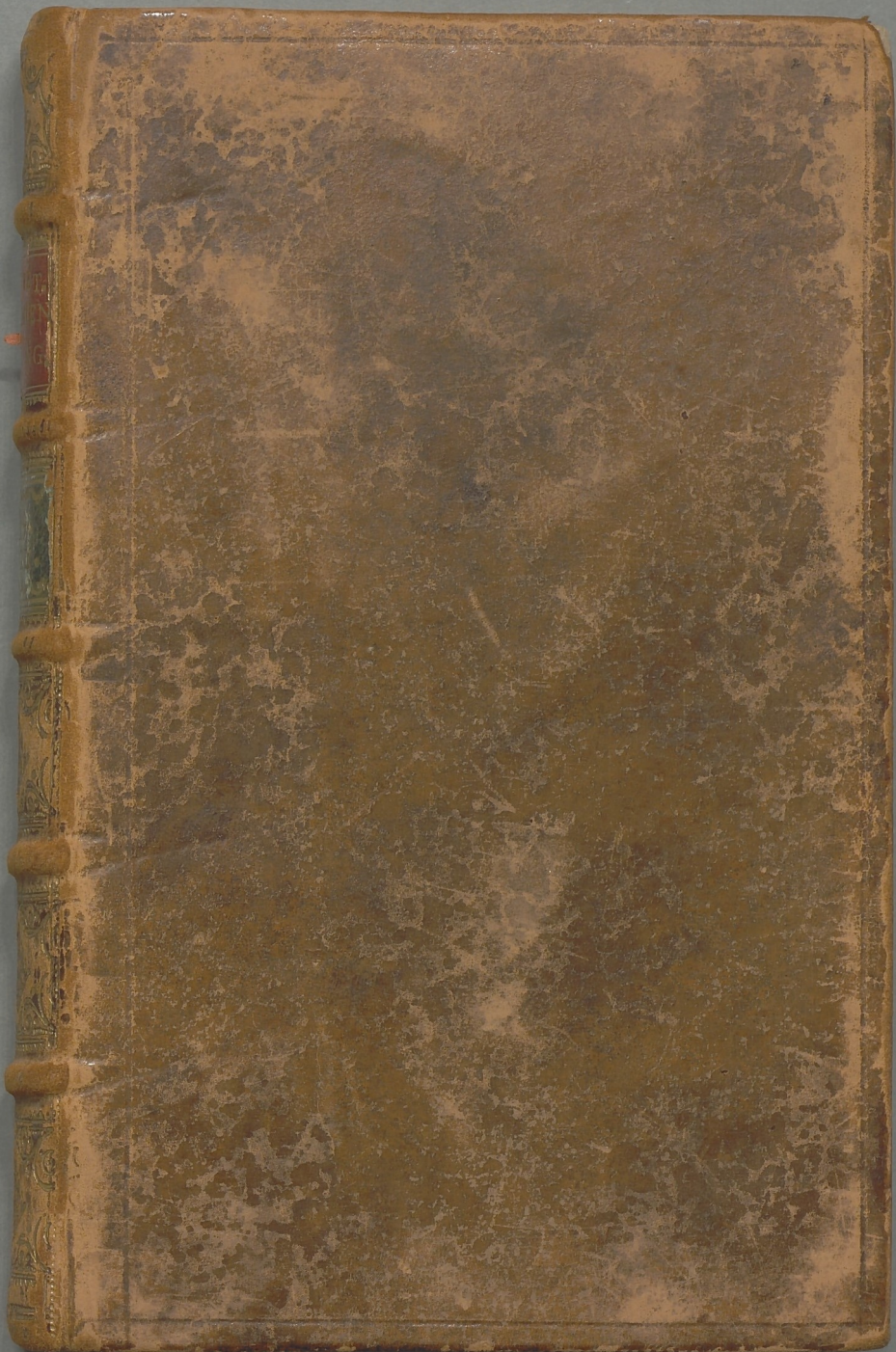
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

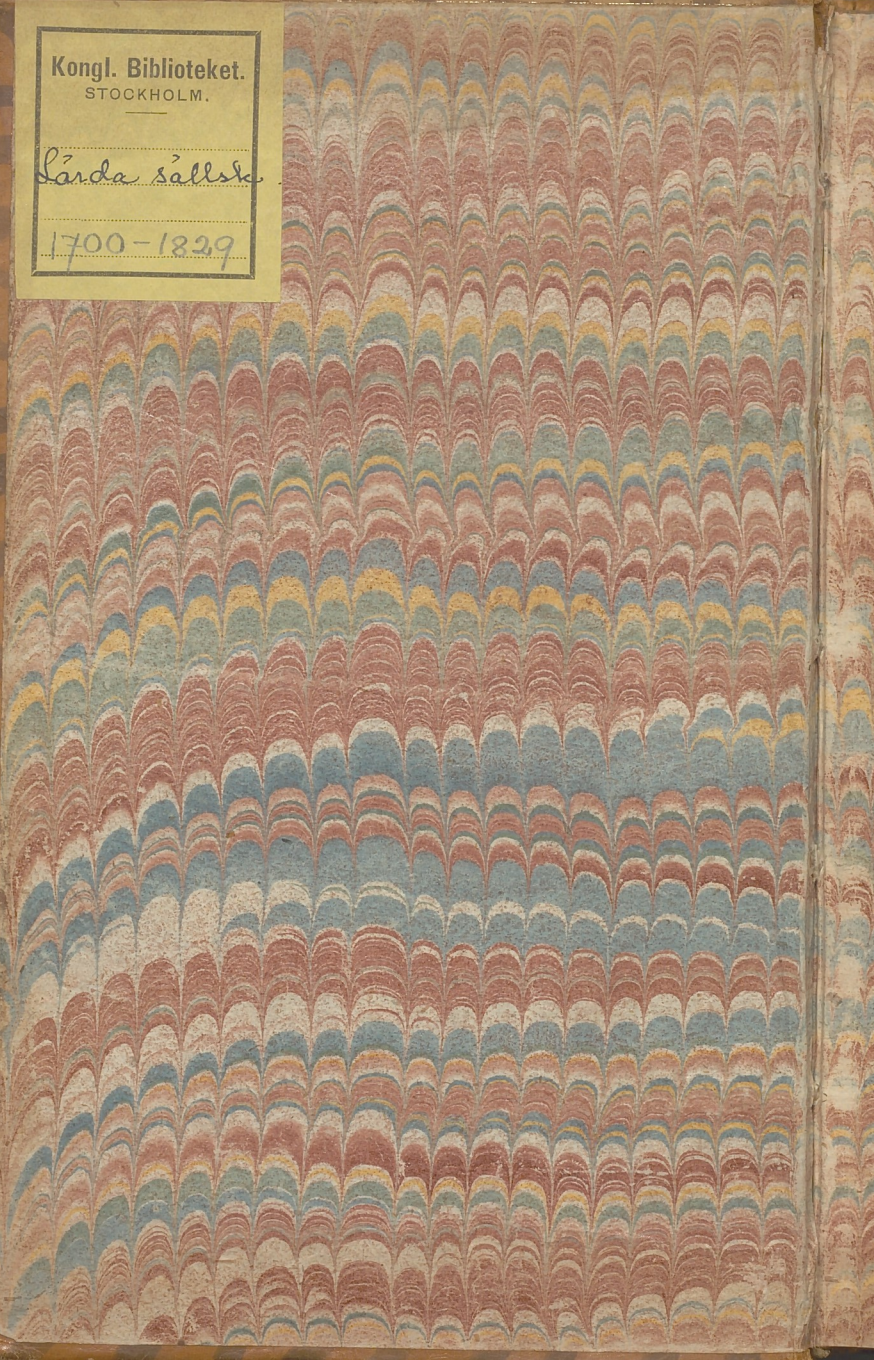
Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

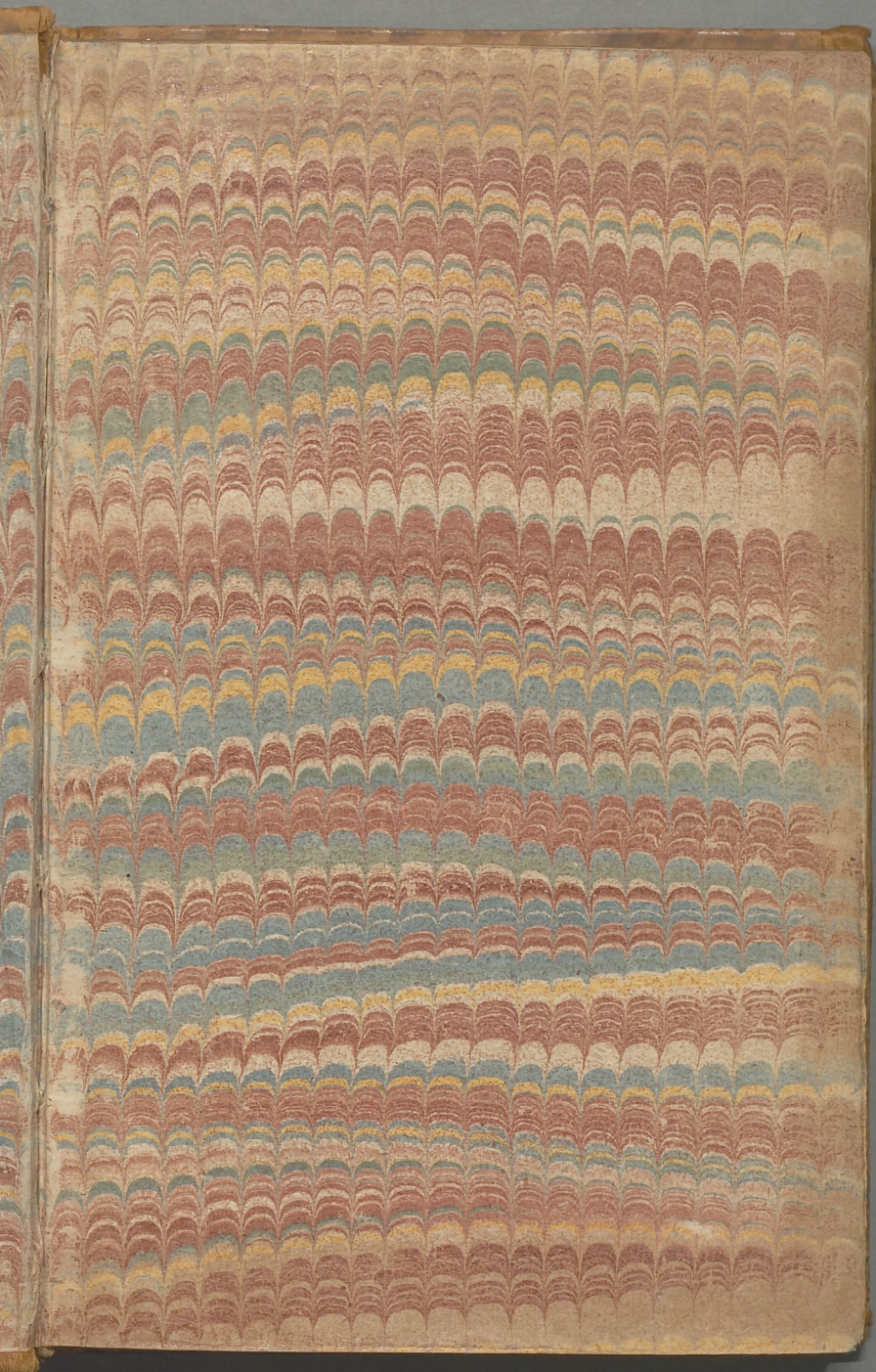

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

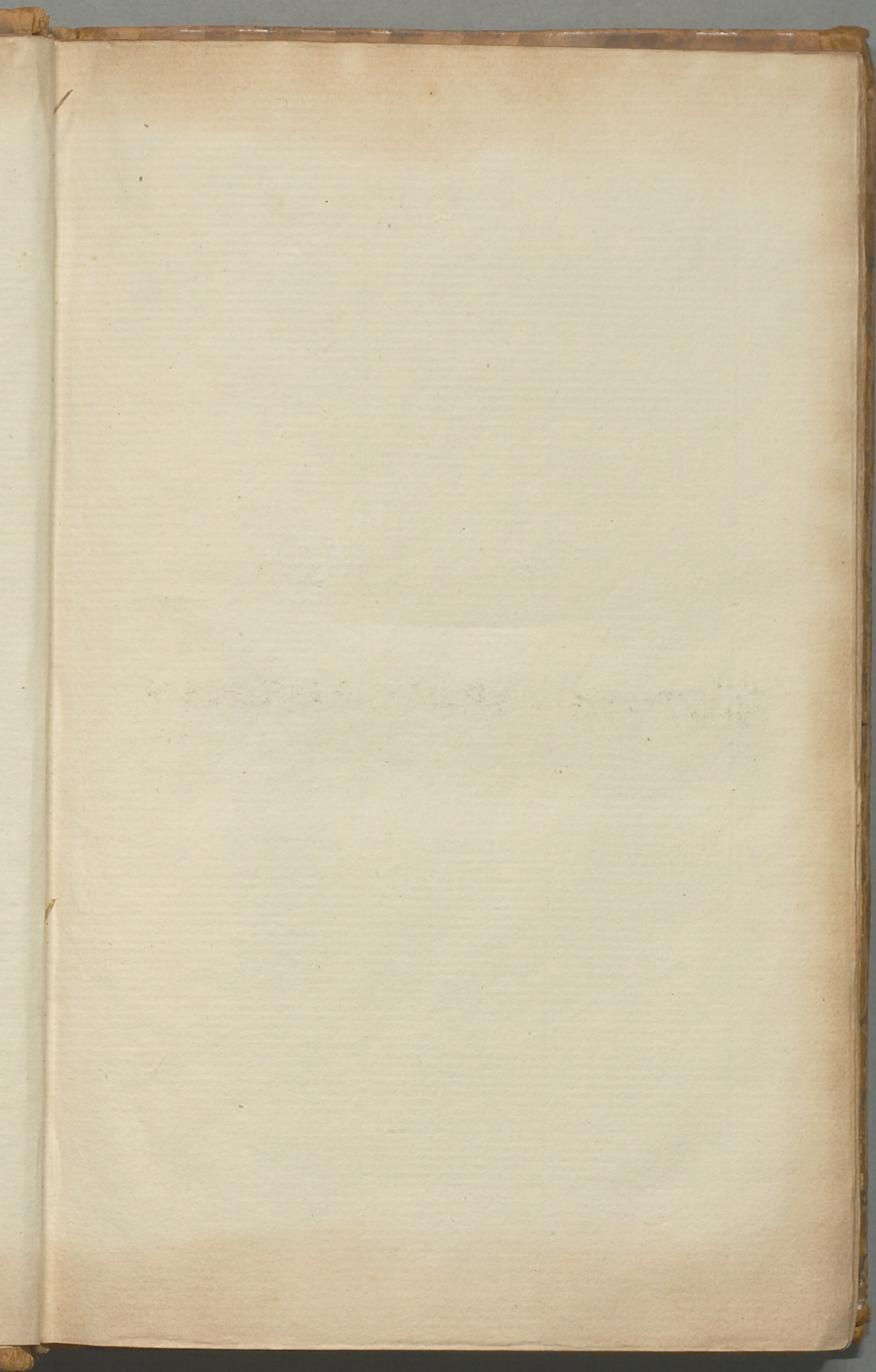
Lärda sällsk

1700-1829

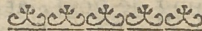

VETENSKAPSAKADEMIEN

106 1759. April. Maj. Jun.

PROF
Anstälde på åtskilliga Vatten
i Stockholm
AF
PETER JONAS BERGIUS.

Vatten utgör den väsendteligaste del af alt hvad människorna både af bättre och sämre vilkor förtära. Vi bruka ju dageligen vatten vid tillagandet af de fläste rätter på våra bord, ända til och med brödet, och vi nyttjadet ock til vår dryck, antingen sådant som det är, eller med hvarjehanda tillsatser beredt til dricka, Thé, Caffé och flera liqueurer. På hvilket sätt det nu brukas, blifver smaken mer eller mindre angenäm, alt efter som vatnet är mer eller mindre rent, äfven som det ock ofstridigt är mer eller mindre hälsofamt, alt efter som de heterogena och främmande partiklarne äro mer eller mindre skadeliga och stridiga med vår natur. Det är altfå ingen onödigt omtänka, när man låter undersöka det vatten, som til dageliga behof måste nyttjas, å den ort där man kommer at bo, eller något länge vistas. Särdeles är sådant angelåget uti Städer, där så många tillfälligheter kunna verka, at vatnet förmedelst främmande partiklars tillopp blifver på somliga ställen långt mindre tjenligt til matredning och dryck, än på andra. Åtskillige hafva derföre anstält Vattu-prof på de orter där de bodt; men jag vet ingen, som noggrannare gått dermed til våga, til både egen och allmän nytta, än den
beröm-

berömliga Herr MARGGRAF *), som utforskat och beskrifvit de förnämsta vatnens halt uti Hufvudstaden Berlin.

När jag för någon tid sedan kom at bli kallad til en mycket mjältfjuk och kinkug Patient här i Stockholm, som, rådvill öfver hvad vatten han borde utvälja til dageligt bruk, åskade mitt yttrande om hvad slag jag hölle för hålsosammast eller måst oskyldigt, började jag först blifva varse, at det vore nyttigt, om alla vatnen i Stockholms brunnar vore behörigen underfökte och för allmänheten bekante. Jag satte mig då för, at, så snart det kunde ske, taga et sådant göromål för händer, i hvilken förefats jag sedermera blifvit styrkt, då jag träffat andra, som antingen blifvit verkligen sjuka af vatten ur vissa brunnar, hvarvid de varit ovane, eller ock inbillat sig en hop olägenheter af somliga slags vatten, hvilka likväl näppeligen varit dertil skulden. Trångt utrymme och kringskuren tid lågo dock sedannog länge i vägen, mera än något afseende på hvarjehanda kostnad, som til slika profs anställande vilde erfordras. Men ändteligen fann jag härutinnan lättelse, när Herr Hof-Apothekaren FRED. ZIERVOGEL var så artig, och på min föreställning åtog sig at befordra verkställigheten härat uti sit Laboratorio, ej allenast med sin flitiga upfigt under alla destillationerne, utan ock med förskott af de ämnen, som til sjelfva vattu-pröfvandet behöfdes.

Det

---

*) Se *Histoire de l'Academie Royale des Sciences &c. de Berlin. Tom. VII. an. 1752.*

Det lærer lätteligen synas, at man fölgt ofvanbemälte Herr MARGGRAFS methode på så många vattu-slag, som man underfökte, hvilka likväl icke på långt när blefvo så många, som jag i förstone hade årnat. Jag har så mycket mer varit mån om, at all ting skulle gå varfamt och granlaga til, som jag förestält mig, med huruliten trygghet jag annars skulle kunna göra några riktiga slutfatser. Icke des mindre ser jag den möjlighet förut, at på någon annan tid, vid någon ny destillation, ånkskönt med enahanda proces, i samma slags och lika mycket vatten, skall kunna finnas skiljaktighet nog, til ett eller annat gransvigt, uti den elixivierade jorden eller lilla massan af främmande partiklar som vatnet innehållit. Sådant lærer ock merendels hända vid alla förnyade vattu-prof, när icke samma års-tid, samma väderlek och flera omständigheter noga passas och i akt tagas. Här i Stockholm öker ju undertiden långvarig uppsjö Kok-faltet anseeligen uti många brunnar, hvilkas vatten åter andra tider hysammycket mindre andel deraf, enår uppsjö något länge uteblifvit. Eljest hånder ju också i gemen, at mycket regn antingen öker sjelfva vatnet emot det deruti innehållne jordaktiga väfendet, eller ock jord-partiklarnas mängd medelst orenlighets nedsköljande uti brunnar och källor. I detta afsceende bör man gerna alltid se efter, at icke det vatten, som man årnar försöka, hämtas antingen under varande uppsjö, eller för snart efter något starkt regn-väder; hvilket ock jag alltid noga i akt tagit, äfven som jag ock riktigt upptecknat det datum, som hvar och ett vattu-slag blifvit til pröfvande företaget.

Nu

Nu får jag den åran, at i möjligaste korthet framgifva för Kongl. Academien alla dessa vattuprofven, i den ordning som de blifvit anställda.

N:o I.

APELROTS-BRUNNEN. *)

Den 13. Maj 1758 infattes til destillation en kanna af detta vatten, som vog $6\frac{1}{2}$ ℔. En ny glasretort togs nu härtil, hvilken medelst samma vatten flera gånger med största flit blifvit utsköldg. Denne sattes så i en sand-capelle, och man fogade dervid en ny recipient, väl tvättad med destilleradt vatten. Sedan elden här under var lagd, skedde destillationen ganska sakta, och på det sätt, at vatnet droppetals och långsamt gick öfver, på det inga partiklar af contenta genom någon håftig destillation skulle kunna jämte vatnet updrivas. Således blefvo *d. 17. huj.* af-destillerade 2 ℔, $21\frac{1}{2}$ lod, $\frac{2}{3}$ quintin Aqua destillata; åter *d. 18. b. 2* ℔. 12 lod, och blef då residuum 1 ℔, $3\frac{1}{2}$ lod, $3\frac{1}{2}$ quint. Summa 6 ℔. 6 lod. Residuum (utom 1 uns, som gömdes til profven) filtrerades sedan genom papper, som förut blifvit renadt genom varm Aqua destillata. Det som stannade kvar i filtro blef derpå också medelst varm aqua destillata väl utlutadt, och filtrerade liqueuren evaporerades varfamt ad pelliculam i et nytt rent glas med vid öppning, då det sedermera ställdes til crySTALLISATION. Sedan nu allt detta var gjordt, försöktes vatnet med reagentia, på det sätt, at man tog friskt vatten från Brunnen i ett glas, det destil-

*) Jag bör för efterverldens skull anmärka, på hvad ställe hvar och en af dessa Brunnar äro belägne. Denne ligger vid Slotts-backen emellan Bällhus-gränden och Österlånggatan.

destillerade vatnet i ett annat, och i det 3:dje glas-
set residuum af destillationen. Derpå blef den
elixivierade jorden vågd på Gull-vigt och exami-
nerad, samt Salterna vågde och försökte.

N:o 1. Aqua destillata. N:o 2. Aquanon
destillata, frisk hämtad från Brunnen, och
N:o 3. Residuum af liqueuren ur Retorten,
ofiltrerad.

Ol. Tartari per deliquium. 1. 2. orörde, 3. litet Opal-
färgadt.

Syrupus Violarum. 1. 2. 3. oförändrade.

Solutio Lunæ non diluta. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt.
3. ganska mycket mjölkfärgadt.

Solutio Lunæ diluta. Aldeles lika.

Solut. Gallar. Turcicarum. 1. 2. 3. orörda.

Solut. Sacchari Saturni diluta. 1. helt litet opalt.
2. mera opalt. 3. mycket opalt, och præ-
cipiterades snart ett hvitt sediment.

Solut. Mercurii sublimati dil. 1. 2. 3. orörda. Men
på 2 och 3, sedan de stådt några dagar, låg
en hinna som skiftade sig blåaktig; lika som
hela profvet med *Solutio Lunæ* efter lika
långt ståndande blef blåaktigt.

Spiritus Vitrioli } 1. 2. 3. oförändrade.
— — *Salis* }

— — — *Amoniaci.* 1. 2. orörde. 3 litet opalt.

Salterna efter Residuum i retorten vågde 14½
åfs. De stötte på brun-gult, och smakade ej oliskt
Kok-salt; men voro derjämte något stickande
på tungan. Med Microscop syntes små piggas
af Saltpeter, såsom ock små tidor af Kok-salt.
Detonerade starkt på glödande eld-kol, och språkade

kade något derjämte. Men för blås-rör medelst osläckt kalk, upftog intet volatile.

Terra elixiviata (utlakade jorden) vog 5 äfs. Såg gråaktig ut, lik gråkalk. Gafte starkt och uplöstes i Spiritu Vitrioli; var således en riktig kalk. Denna kalk, upplöst i Spir. Vitriol. och filterad, förföktes sedan med *Oxblods-luten* *) drop-petals iflagen, och antog då en blåaktig färg. Jag anser denna lut för at vara det behändigaste medel, at utröna järn med, uti vatten.

Håller alltså detta vatten *Salpeter*, *Kok-salt* Kalk och ganska litet järn.

N:o 2.

TYSKA BRUNNEN. **)

Den 18. Maj. infattes til destillation en kanna af detta vatten, som ock lå vog $6\frac{1}{4}$ ℔. Så detta som alla de följande vatten handterades med lika varsamhet som N:o 1. til alla omständigheter.

Den 20. b. atdestillerat 2 ℔. 4 lod. Den 23. b. åter 2: 15. Residuum 1: 17 $\frac{1}{2}$. Summa 6℔. 4 $\frac{1}{2}$ lod.

N:o 1. Rå vatnet. 2. Destillerade vatnet. 3.

Residuum ur Retorten.

Ol. Tartar. per del. 1. 2. 3. orörde.

Syr. Violar. 1. stötte genast litet på grönt; men sedan det fått stå några dagar, försköts färgen och blef brun-gul. 2. 3. oförändrade.

H

Sol.

*) Oxblods-luten tilredes af Sale Alcalino förut calcineradt med torr Oxblöd, hvilket sedermera uplöses i vatten. Då järn är i Jord-forterna, blir härmedelst Berliner-blått. Cfr. *Histoire de l'Académie Royale des Sciences de Berlin an. 1752. T. VII. p. 152.*

**) Belägen där Svartmans-gatan och Skärgårds-gatan löta tillsammans.

Sol. Luna 1. Opal-färgadt, præcipiterandes krit-hvitt sediment til botten. 2. ganska litet opal-färgadt. 3. mjölk-färgadt. Efternågra dagars ståndande ändrades præcipitaterne härat, och blefvo då blåaktiga med hvita korn uti.

Solut. Gallar. Turcic. 1. 2. 3. oförändrade.

Solut. Sacchar. Saturni 1. mjölkfärgadt. 2. ganska litet, 3. mer mjölk-färgadt än N:o 1.

Spiritus Nitri } 1. 2. 3. oförändrade.
— *Salis* }

Saltet var gulaktigt med tydeliga cubiska Crystaller, hvaribland märktes en och annan spitsig Saltpeter-Crystall. Det vog 24 ås. Smaken var aldeles af Muria. På glödande eld-kol försökt sprakade det allenast, men detonerade icke märkeligt.

Terra elixiviata vog 15 ås. Gåste starkt med Spiritu Vitrioli och uplöstes. Solutionen af denna terra, försökt med Oxblods-luten, droppetals inguten, förvandlades til en blå-grön färg med ett högblått præcipitat.

Håller således detta vatten måst *Kok-salt*, och litet eller intet *Saltpeter*; desutom *Kalk* och litet *Järn*.

N:o 3.

GAMLA BANCO-BRUNNEN. *)

Den 23. Maj. infattes til destillation 6 $\frac{1}{4}$ ℔. af detta vatten. Den 26. h. afdestillerat 2 ℔. 3 lod. Den

*) Belägen bakom gamla Banco-huset, gent emot infarten til Kongl. Borggården.

Den 28. b. åter 2: 30. Residuum 1: 6. Summa 6 $\mathcal{L}$. 7 lod. Vatnet tycktes vara svårare at dritva, än de förre.

N:o 1. Destilleradt vatten. N:o 2. Rått, friskt vatten. N:o 3. Residuum.

Oleum Tartar p.d. 1. 2. orörde. 3. opalt med fint hvitt sediment.

Syrup. Violar. 1. 2. 3. orörde.

Solut. Lunæ dil. 1. oförändradt. 2. mjölk-färgadt. 3. ännu mera mjölk-färgadt.

— *Gallar. Turcic.* 1. 2. 3. orörde.

— *Sacchar. Saturn. dil.* 1. turbulent. 2. blekt mjölk-färgadt. 3. ocklå mjölk-färgadt, men mindre.

— *Mercurii sublim.* 1. 2. 3. orörde.

Spirit. Vitriol. } 1. 2. 3. orörde.
— *Salis* }

— *Ammoniac.* 1. 2. 3. orörde. Små blåsor tycktes fastna vid glaset, och syntes liksom göra vatnet litet grumligt.

Saltet vog 12 åfs; var brun-gult til färgen, och tyntes derutinnan tydeliga piggar af Nitrum. På glödande eld-kol sprakade och detonerade det.

Terra elixiviata var aldeles lik N:o 2. med glänfande strödde partiklar. Vög 7 åfs. Gäfte och löstes starkt i Spiritu Vitrioli. Solutionen här af försökt med Oxblods-luten förvandlades til en grön-blå färg med högblått præcipitat.

Håller altå detta vatten *Kok-jalt*, *Saltpeter*, *Kalk* och litet *Järn*.

N:o 4.

BRUNS-GRÅNDS-BRUNNEN *).

Den 29. Maj. infatt at destillera $6\frac{1}{4}$ ℔. af detta vatten. Den 1. Jun. af-destillerat 3 ℔. 20 lod. Den 3. b. åter 1:20. Residuum 0:31. Summa 6℔. 7 lod.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartar. p. d. 1. 2. 3. oändrade.

Syr. Violar. 1. 2. 3. oförändrade.

Sol. Lunæ dil. 1. orördt. 2. mjölkfårgadt. 3. ännu mera mjölk-fårgadt.

Galla Turcic. putveris. 1. 2. 3. oförändrade.

Sol. Sacchar. Saturni dil. 1. orördt. 2. opal-fårgadt. 3. än mera opal-fårgadt

Sol. Mercur. subl. dil. 1. 2. 3. orörde.

Spirit. Vitriol.

———— *Salis*

———— *Sal. Ammoniac.*

} 1. 2. 3. oförändrade.

Solut. Succ. Heliotropii 1. tycktes litet stöta på rødt; men 2 och 3 syntes utvisa någon mera rodnad.

Saltet vog 19 åfs. Med Microscop syntes tydeliga cubiska Crystaller och platta sidor, och ej färdeles några piggar af Nitrum. I elden språkade det ganska starkt; men detonerade på intet sätt. Smakade rent kok-salt. Solutionen af detta salt perturberades ej medelst indrupen oleum Tart. p. d. För Blås-rør med Calx viva intet tecken til Salmiak, ej heller för Blås-rør tecken til Sal mirabile Glaub.

Terra

*) Belägen uti fjelfva Gränden vid öfra ändan.

Terra elixiviata vog 4 åfs. Såg gråktig ut. Med Spirit. Vitriol. gäste hon starkt och löstes. Solutionen antog af Oxblods-luten en skön blå färg, och fälde til botten ett ännu mörkare sediment.

Håller altfå detta vatten bara *Kok-salt*, *Kalk*, och, i proportion mot de förra vatnen, nog *Järn*.

N:o 5.

SÖDERMALMS-TORGS-BRUNNEN, *)

Den 3. Junii insatt til destillation af detta vatten 6 $\frac{1}{4}$ ℔. Den 5. b. af-destillerat 2 ℔. $\frac{1}{2}$ lod. Den 8. b. 2:29. Residuum 1:6 $\frac{1}{2}$. Summa 6℔. 4 lod.

N:o 1. Destilleradt vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartari p. d. 1. 2. 3. orörde.
 Syr. Violar. 1. orördt. 2 och 3. stötte litet på grönt.
 Gall. Turcic. pulveris. 1. 2. 3. orörde.
 Solut. Lune dilut. 1. orördt. 2. något mjölk-färgadt. 3. mycket mjölk-färgadt.
 — Sacchar. Saturn. dilut. 1. orördt. 2. opalfärgadt. 3. ännu mera opalt.
 — Mercurii sublim. dil. 1. 2. 3. orörde.
 Spirit. Vitriol.
 — Salis
 — Sal. Ammoniac. } 1. 2. 3. orörde.
 Sol. Succ. Heliotrop.

Saltet vog 17 åfs. Detonerade starkt på glöddande eld-kol, och sprakade intet märkeligt. Syntestydeliga Saltpeter-crystaller. Tycktes smaka litet likt *Kok-salt*.

H 3

Terra

*) Belägen strax nedan för Södermalms-torg i backen åt saltsjö-sidan.

Terra elixivata fäg gråaktig ut, och vog 4 ås. Gåste starkt med Spirit. Vitrioli och solve-rades. Solutionen försökt med Oxblods-luten ut-vifade en ljus-blå färg, stötande på grönt.

Håller altså detta vatten måst *Saltpeter*, något litet *Kok-salt*, *Kalk* och ganska litet *Järn*.

N:o 6.

NORDSTRÖMS-BRUNNEN *).

Den 9. Junii insatt at destillera 6 $\frac{1}{2}$ ℔ af detta vatten. Den 12. b. afdestillerat 2 ℔. 12 lod. Den 15. b. åter 2: 9. Residuum 1: 18 $\frac{1}{2}$. Summa 6 ℔. 7 $\frac{1}{2}$ lod.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rätt vatten. 3. Re-siduum.

Ol. Tartari p. d. 1. 2. 3. orörde.

Syr. Violar. 1. 2. 3. orörde.

Sol. Lunæ dilut. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölkfärgadt.

— Mercur. subl. dil. 1. 2. 3. oförändrade.

— Sacchar. Saturni 1. orördt. 2. opalt. 3. mjölk-färgadt.

— Succ. Heliotropii 1. 2. 3. oförändrade.

Spirit. Vitrioli

— Salis } 1. 2. 3. oförändrade.

— Sal. Ammoniac. }

Saltet vog 13 ås. Smakade Muria, På glö-dande eldkol sprakade det starkt, men detonera-de ej märkeligt.

Terra

*) Belägen mellan Baggens-gatan och stora Skärgårds-gatan, nästan midt för Gränden, som går til Tyfka Kyrkan.

Terra elixiviata var gråaktig med glänfande partiklar. Vog 7 åfs. Gåfte med Spiritus Vitrioli och löstes, då solutionen sedermera af Oxblodsluten förändrades til en skön blå färg, och præcipiterade ett sediment, som var mera mörkt.

Håller altå detta vatten *Kok-salt*, *Kalk* och något *Järn*.

N:o 7.

SMEDGATE-BRUNNEN. *)

Den 19. Junii infatt af detta vatten til destillation 6 ½ ℔. Den 21. Julij. afdestillerat 2 ℔, 15 lod. Den 24. Aug. åter 3 ℔. Residuum 22 lod. Summa 6 ℔, 5 lod.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartar. p. d. 1. orördt. 2. opalt. 3. mjölkfärgadt. Hvilket ock på lika sätt hånde med *Sal Tartari*.

Syrup. Violar. }
Gall. Turcic. } 1. 2. 3. orörde.

Solut. Lunæ dil. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. starkt mjölkfärgadt.

— *Sacchar. Saturni* 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölkfärgadt.

— *Mercur. sublim.* }

— *Succi Heliotrop.* }

Spirit. Vitriol. }

— *Salis* }

— *Sal. Ammoniaci* }

H 4

Saltet

*) Belågen där Brunkebergs-gränden stöter in på Smedgatan.

Saltet vog 22 ås. Det både sprakade och detonerade rätt starkt, då ett hvitt pulver blet kvar på kolet. Deliquescerade i luften. Saltets solution gjord med destilleradt vatten såg brunaktig och saturerad ut, och då oleum Tartari p. deliq. flogs hårtil, præcipiterade sig genast ett mycket och hvitt sediment, *) men med Solut. Boracis blef solutionen orörd. För Blås-rör märktes ingen lårdeles åndring. Moder-luten gånne intet hvarken med Spir. Vitrioli, eller med oleum Tartari p. deliq.

Terra

- *) I anledning af vatnets här nämnda förhållande, tycktes det vid sinart påseende innehålla Alun, så mycket mer, som äfven andra tecken dertil funnos; nemligen, at Saltet verkligen smakade stråft; at ett hvitt pulver efter afrensningen lämnades på eld-kolet, och at en tinctur af Brasilja och destilleradt vatten, sammanmängd med residuum ur Recipienten, förvandlades til en stark ród färg. Men i en så tvåtydig sak höll jag för bäst, at inhämta Herr. Directeuren H. T. SCHEFFERS yttrande, hvilken, efter en speciellare anstald undersökning, stadnade i ett annat slut, som tillräckeligen kan ses af hans egna ord, dem jag här strax torde få införa.
- 1.) Jorden uplöses af Saltpeters syran, a) med håftig effervesence. b) Fallor neder derutur med Vitriol-syran til en Selenit-jord.
  - 2.) Vatnet blef evaporeradt på ett Thé-fat til tort.
  - 3.) Sedan solverades det torra Saltet per deliquium.
  - 4.) Något deraf deliquescerade ej, hvilket, a) smälte med blås-rör på ett kol i stark glödgande hetta. b) Pöste litet förrån det smälte. c) Detonerade icke som Saltpeter. d) Blef icke hepatiskt. e) Drog sig omsider in i kolet. f) Låmnade då litet efter sig af en hvit ofsmältlig jord.
  - 5.) Det som solverades per deliquium torkades åter särskildt för sig, utan at skjuta an några crystaller. b) De-

Terra elixiviata vog 6 åfs. Gåste starkt med acidum Vitrioli och solverades. Solutionen, försökt med Oxblods-luten, blef til färgen ombytt til ljus-blå, slötandes något på grönt.

H 5

Håller

tonerade då på kol, som Saltpeter. c) Lämnade då efter sig en hvit osmältelig jord, hvilken efter häftigaste glödning löstes d) hel och hållen up med häftig effervescentie af Saltpeters-syran.

6.) Samma saltet som N:o 5 lit. a. blef intorkadt, solverades åter per deliquium, då föll derutur neder med Viétril-syran en Selenit-jord. Det samma försöktes äfven med litet af vatnet N:o 2, förr än det evaporerades; men då kunde Viétril-syran icke falla någon jord derutur.

Häraf är klart,

At jorden N:o 1. är en rätt Kalk-jord litt. b. At Saltet N:o 4. är ett medel-salt litt. a. At desz fyra icke är Saltpeters litt. c., icke heller Viétrils litt. d, och altså Kok-salts-syra. Således var detta medel-salt ett Sal commune litt. e., vid hvilket något af det deliquescerade nitreusa saltet hånge kvar, som af så litet icke kunde borttvättas litt. b. och f. At Saltet N:o 5. består af Saltpeters syra litt. b, saturerad med en rätt Kalk-jord litt. a, c, och d, och N:o 6. Således är detta salt N:o 5, det samma, som Saltpeters moder-lut håller, då den icke är saturerad med Alkali fixo vegetabilium.

Det undersökta Bruns-vatnet håller altså Kok-salts och Saltpeters-syrorna, den förra saturerad med sitt eget Alkali, den senare med en rätt Kalk-jord; men den tredje eller Viétrils-syran synes intet til. Dock kan Saltpeter-syran derföre här icke tagas för mineral, utan har säkert sit ursprung utur de omkring Brunnen belägna hus och gårdar, ja äfven af sjelfva gatorna, hvarifrån detta Nitreusa Salt föres med vatnet genom jorden neder uti Brunnen.

Det säkraste märke på en rätt Kalk-jord är, at hon, af syror uplöst, faller neder med Viétril-syran til en Se-

Håller altia detta vatten *Kok-salt*, *Saltpeter*,
Kalk och ganska litet *Järn*.

N:o 8.

WORSTERS-BRUNNEN *).

Den 26. Junii insatt at destillera 6 $\frac{1}{4}$ ℔ . af detta vatten. Den 28. *buj.* afdestillerat 3 ℔ . 6 lod. Den 1. Jul. åter i ℔ . 25 $\frac{1}{2}$ lod. Residuum i ℔ . 5 $\frac{1}{2}$ lod. Summa 6 ℔ . 5 lod. Vatnet tycktes vara lättare at drifva, än det näst föregående.

1. Destilleradt vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol. Tart. p. d. 1. orördt. 2. ganska litet opalt. 3. något mera opalt.

Syr. Violar. 1. 2. 3. orörde.

Solut. Lunæ dil. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. mera mjölkfärgadt.

— *Sacchar. Saturni* 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. starkt mjölkfärgadt och coaguleradt.

— *Mercur. sublim.*

— *Succi Heliotrop.*

Gall. Turcic.

Spirit. Vitrioli

— *Salis*

— *Sal. Ammoniac.*

1. 2. 3. orörde.

Saltet

lenit-jord. Dock gifves en Alkalisk jord, som alltid löses hel och hållen af Vistril-syran, och ändå aldeles icke är Alun-jord. Af en sådan Alkalisk jord har man i detta Bruns-vatten icke haft något befvär, ånskönt at jorden uti vatnet N:o 2 icke strax ville visa sin rätta natur, som ses vid slutet af N:o 6.

Deffa omständigheter kunna lätt bedraga många, at orätt hålla en jord för Alun-jord, hvarföre jag äfven har varit utslatt, med mycken möda at komma til rätta sanningen.

*) Belägen på Skårgårds-gatan midt emot Svenska Skole-huset.

Saltet vog 25 ås. Smakade Muria, men tillika stråft. Sprakade på eld-kol och detonerade intet fårdeles. Saltets solution i destilleradt vatten med Ol. Tartari per deliquium försökt, blef mjölkig, coagulerades och præcipiterade sig mycket hastigt *).

Terra elixiviata vog 6 ås, bestod af glänfande partiklar, och gäfte starkt med Victrils-syran, i hvilken hon ock löstes, då solutionen, med Oxblods-luten försökt, antog en gräs-grön färg.

Håller altså detta vatten *Kok-salt*, *Kalk*, och föga eller intet *Järn*.

N:o 9.

NORRE-STRÖMS-VATNET **).

Den 3. Julii insatt af detta vatten til destillation 6 $\frac{1}{4}$ ℔. Den 5. buj. blefvo 2 ℔. 18 lod afdestillerade. Den 8. buj. åter 2 ℔, 12 lod. Residuum 42 lod. Summa 6 ℔, 8 lod. Vatnet tycktes vara lättare at drifva än N:o 8.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartari per deliq. 1. 2. 3. oförändrade.

Syr. Violar.

Pulv. Gallar. Turcic. } 1. 2. 3. orörde.

Solut. Lune 1. oförändradt. 2. mjölkfärgadt. 3. mera mjölkfärgadt.

— Sacchar. Saturni 1. orördt. 2. opalfärgadt. 3. mycket opalt.

Mer-

*) Man ser således här af, at detta vatten nog mycket kommer öfverens med N:o 7.

**) Taget på södra sidan om Kongl. Stallet, vid stilla våder och Sydost vind.

————	<i>Mercurii sublim.</i>	} 1. 2. 3. orörde.
————	<i>Succi Heliotrop.</i>	
Spirit.	<i>Vitrioli</i>	
————	<i>Salis</i>	
————	<i>Sal. Ammoniaci</i>	

Saltet vog 7 åfs. På eldkol sprakade det, och sågos med *microscop* tydeliga cubiska crystaller. *Saltets* solution undergick ingen ändring.

Terra elixiviata var gråaktig, vog $1\frac{1}{2}$ åfs. Gäste och löstes med *Vitriols-syran*. *Solutionen*, förökkt med *Oxblods-luten*, antog en gräs-grön färg, då mörkare grönt fäldes til botten.

Håller altia detta vatten *Kok-salt* och *Kalk*, föga eller intet *Järn*.

N:o 10.

STOR-TORGS-BRUNNEN *):

Af detta vatten insattes til destillation d. 10. Jul. $6\frac{1}{2}$ ℔. Den 13. *huj.* afdestillerat 3 ℔. 4 lod. Den 15. *huj.* åter 1 ℔. $22\frac{1}{2}$ lod. Residuum 1 ℔. 12 lod. Summa 6 ℔. $6\frac{1}{2}$ lod.

N:o 1. *Aqua destillata*. 2. Rätt vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartari p. deliq. 1. orördt. 2. opal-färgadt moln. 3. opalt.

Syrup. Violar. 1. 2. 3. orörde.

Gall. Turcic. 1. 2. 3. orörde.

Solut. Lunæ 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölkfärgadt.

———— *Sacchar. Saturni* 1. orördt. 2. opalt. 3. mera opalt.

Succi

*) Belägen på Själfva Stor-Torget.

- Succi Heliotrop.
  - Mercurii sublimat.
  - Spirit. Vitrioli
  - Sal. Ammoniac.
- } 1. 2. 3. orörde.

Saltet vog 21 åfs. Detonerade ganska mycket, men sprakade helt litet. Saltets solution i destilleradt vatten blef opak och såg brunaktig ur. Blef medelst Ol. Tartar. p. d. opal-färgad, men stötte tillika på brunt, under det at ett hvitt pulveraktigt moln præcipiterades.

Terra. elixiviata vog 3 åfs; gäste med Vitrils-syran och löstes. Oxblods-luten förhöll sig lika här som vid N:o 9.

Håller altså detta vatten *Saltpeter*, litet *Koksalt*, föga eller intet *Järn*.

N:o 11.

HÖ-TORGS-BRUNNEN.

Den 17. Jul. infattes at destillera 6 $\frac{1}{4}$ ℔. af detta vatten. Den 19. Jul. afdestillerat 2 ℔. 1 $\frac{1}{2}$ lod. Den 22. Jul. 3 ℔. 8 $\frac{1}{2}$ lod. Residuum 27 lod. Summa 6 ℔. 5 lod.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rätt vatten. 3. Residuum.

Ol. Tartar. per deliqu. 1. orördt. 2. opalt. 3. mjölkfärgadt.

- Syr. Violar.
  - Gall. Turcic. **)
- } 1. 2. 3. orörde.

Solut.

*) Belägen på Själfva Torget i hörnet åt höger när man vil til Holtändare-gatan.
 **) Då Spiritus Sal. Ammoniaci flogs härtil, blef detta Gall-äple-vatnet helt tjockt med ett hvitaktigt præcipitat til botten.

Solut, Luna dilut. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt, 3. ännu mera mjölkfärgadt.

—— *Sacchar, Saturni* 1. orördt. 2. opalt. 3. mera opalt.

—— *Mercurii sublim.* }

Succi Heliotrop. } 1. 2. 3. orörde.

Spirit. Vitriol. }

—— *Sal. Ammoniac.* 1. orördt. 2. litet blå-opalt. 3. opalt.

Saltet vog 36 åfs. Detonerade starkt och sprakade nog. Solutionen här af blef af Ol. Tartari p. d. opal; hvilket ock hände med Spirit. Salis Ammoniaci.

Terra elixiviata såg hvitaktig ut. Vog 15 åfs. Gåste starkt med Vitriols-spiritus och löstes. Med Oxblods-luten blef Solutionen blå-aktig, stötandes på grönt.

Håller altmå detta vatten *Salt peter, Kok-salt, Kalk,* helt litet *fårn.*

N:o 12.

LINDERSTEDTS-BRUNNEN *).

Den 22. Jul. insatt at destillera $6\frac{1}{2}$ ℔. af detta vatten. Den 25. kuj. afdestillerat 2 ℔. 9 lod. Den 27. dito åter 2: 10 $\frac{1}{2}$. Residuum 1: 17 $\frac{1}{2}$. Summa 6 ℔. 5 lod.

N:o 1. Destill. vatten. 2. Rått vatten. 3. Residuum.

Ol.

*) Belågen i Herr Hofrätts-Rådets och Riddarens LINDERSTEDTS gård, vid Drottninge-gatan, i hörnet där S. Jacobs Kyrke-gata stryker fram.

- Ol. Tartar. p. d.* }
Syr. Violar. } 1. 2. 3. orörde.
Pulv. Gallar. Turc. }
Solut. Lunæ dil. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölklikt.
 — *Sacchar. Saturn.* 1. orördt. 2. opalt. 3. ännu mera opalt.
 — *Mercur. sublim.* }
 — *Succi Heliotrop.* } 1. 2. 3. orörde.
Spirit. Vitriol. }
 — *Sal. Ammoniaci* }

Saltet efter crySTALLISATION vög 14 åfs. Detonerade nog starkt, men sprakade ganska litet. Deliquescerade.

Terra elixiviata vög 4 åfs. Gåste starkt med *Spiritus Vitrioli* och löstes. Solutionen försökt med Oxblods-luten antog en blåaktig färg, dock mörkare än N:o 11.

Håller alltså detta vatten *Saltpeter*, litet *Koksalt*, *Kalk* och litet *Järn*.

N:o 13.

FABRIKS-BRUNNEN VID STORA
BARNHUSET *).

Den 27. Jul. insatt at destillera $6\frac{1}{4}$ ö af detta vatten, hvilket ej var så crySTALL-klart, som de förre varit, utan syntes något gul-aktigt. Den 29. Jul. afdestillerat 2 ö . 8 lod. Den 31. Jul. åter 2: 22. Residuum 1: 9. Summa 6 ö . 7 lod.

1. Destill. vatten. 2. Rätt vatten. 3. Residuum.
Ol. Tartar. p. d. 1. orördt. 2. opalt. 3. mera opalt.
Syr. Violar. 1. orördt. 2. grönaktigt. 3. orördt.

Sol.

*) Belågen på lilla gården vid stora Barnhuset.

Sol. Lunæ dil. 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölklikt.

— *Sacchar. Saturni.* 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. ännu mera mjölklikt.

— *Mercur. subl.*

— *Succ. Heliotrop.*

Gall. Turcic. pulveris.

Spirit. Vitrioli

— *Sal. Ammoniaci* 1. orördt. 2. litet opalfärgadt. 3. nog opalt.

Saltet kunde ej väl bringas til *crystallisation*, utan måtte *lixivium* råkas af. Under *atrökningen* lyfte det sig up med *bublor*, ej olikt *Alun* som brännes, och blef intet *stelnadt* förrän det aldeles kallnat. Såg då svart-brunt ut; men då det åter kom at stå igen, deliquescerade det. Vög 60 äfs. På *eldkol* detonerade det, utan märkelig *sprakning*, och blef ett *krit-hvitt pulver* qvar på kolet efter *detonationen*. *Saltets* *solution* i *destilleradt vatten* låg brun och tjock ut, och lämnade något *ouplösligt pulver* på botten, och när *Ol. Tartar. p. d.* flogs härtil, blef han *hvitaktig*, tjock och *præcipiterades*.

Terra elixiviata låg gråaktig ut. Vög 40 äfs. Gåste starkt med *Spirit. Vitrioli* och löstes, då *Solutionen* med *Oxblods-luten* blef blå-grön.

Håller altid detta vatten *Phlogiston*, *Saltpeiser*, litet *Kok-salt*, mycken *Kalk* och helt litet *Järn*.

N:o 14.

INRE KONGL. STALL-BRUNNEN *).

Den 1. Aug. infatt af detta vatten til *destillation*

*) Beiågen på Stall-gården åt östra sidan.

tion $6\frac{1}{2}$ ℔. Den 3. *huj.* afdestillerat 3 ℔. 8 lod.
 Den 6. *huj.* åter 2: 1. Residuum 27 lod. Summa
 6 ℔. 4 lod. Vatnet var annars lättare at drifva än
 N:o 9.

1. Destill. vatten. 2. Rättvatten. 3. Residuum.
 Ol. Tartar. p. d. 1. 2. orörde. 3. tycktes vara litet opalt.

Syrup. *Violar.* }
 Pulv. Gall. *Turcis.* } 1. 2. 3. orörde.

Solut. *Luna dilut.* 1. orördt. 2. mjölkfärgadt. 3. mycket färgadt.

— *Sacchar. Saturni* 1. orördt. 2. opalt. 3. mera opalt.

— *Mercur. sublim.* }
 — *Succi Heliotrop.* } 1. 2. 3. orörde.
 Spirit. *Vitrioli* }
 — *Sal. Ammoniac.* }

Saltet vog 7 ås. På eldkol förfökt bara språkade det. Solutionen i destill. vatten förändrades ej med Ol. Tartar. p. d.

Terra elixiviata vog 4 ås. Gåste starkt med *Viétrils-Spiritus* och löstes. Solutionen, förfökt med *Oxblods-luten*, antog en vacker blå färg.

Håller altia detta vatten *Kok-salt*, *Kalk* och *Járn.*

N:o 15.

WÄRBY-VATNET *).

Den 7. *Aug.* infatt af detta vatten til destillation $6\frac{1}{4}$ ℔. och afdestillerat 8 lod. Den 9. *huj.* åter

I

ter

*) Föres in til salu från Wårby Herregård i Södermanland, belägen vid pafs 5 fjerdings väg från Stockholm. Det hämtas där ur en källa, som ligger vid

ter 2 ff . 28 lod. Den 12. *buj.* åter 2 ff . 5 lod. *Residuum* 29 $\frac{1}{2}$ lod. Summa 6 ff . 6 $\frac{1}{2}$ lod.

1. Destill. vatten. 2. Rått. 3. Residuum.

Ol. Tartar. p. d. }

Syr. Violar. }

Gall. Turcic. }

1. 2. 3. orörde.

Solut. Lunæ 1. orördt. 2. stötande på opalt, men ganska litet. 3. lika.

— *Sacchar. Saturni* 1. orördt. 2. 3. litet mjölkfärgade.

— *Mercurii sublim.* }

— *Succi Heliotrop.* }

Spirit. Vitrioli }

— *Sal. Ammoniaci* }

1. 2. 3. orörde.

saltet vågde 1 $\frac{1}{2}$ åfs. Detonerade allenast på eld-kol.

Terra elixiviata vog 2 $\frac{1}{2}$ åfs. Gåste intet med *Vitriols-syran*; dock flogs af denna jord til samma syra och förföktes med *Oxblods-luten*, hvilken blef oförändrad.

Håller altså detta vatten litet *Saltpeter*, knapt märkeligit *Kok-salt* och *Leraktig Jord* *).

ANMÅRKNINGAR.

Vatten för sig sjelf är alltid rent, och til sin invärtes natur utaf enahanda art öfver hela *Jordklotet*.

roten af en hög och lång backe, ungefär Nord-ost från gården. Källan är nu öfverbygd och förfedd med en rännel, hvarigenom vatnet löper med sådan håftighet, at man får 24 stop och 1 quarter i minuten.

*) Jag kallar detta leraktig Jord, så vida ingen gånning förspordes med *Vitriols-syran*, och ingen ändring skedde med *Mercurii sublimati solution*.

klotet. Men med den egenkap, det har, at lösa åtskilliga förekommande kroppar, ändrar det sig alltid i den mån, som det råkar dem mer eller mindre uplösliga, och får inblanda större eller ringare mängd af deras partiklar. Tilgången är öfver alt så ymnig på sådana ämnen, som af vatten låta sig uplösas och sönderdelas, at det hålles för ogörligt, at utfinna något enda vattuslag, som derifrån är fritt, och således tilböriligen rent, undantagandes sådant, som konsten medelst destillation frambringar. Sjelfva Regn-vatnet, hvilket Naturen tyckes sjelf renat, håller ju, efter antfådde prof *), på 36 uns ett gran Kalk, utom något litet Salt. Hvad vi altå af de allmänna vatnen anse för renast, är intet annat än sådant, som minst kommit at innefatta och beblanda sig med främmande ämnen och partiklar; och ju sådant söka vi til dageligt bruk och i vår hushållning, så mycket heldre, som dessa partiklar äro sållan så alstingens oskyldiga, utan oftast antingen skadeliga för hälsan och orsaker til sjukdomar, eller af Medicaments natur, som ej för hvar och en och i alla fall äro så särdeles rådeliga til långsamt bruk, eller ock i annat mål hinderliga för våra affigter och för vår lilla vållust.

Hvad våra Stockholms-vatten beträffar, så vil jag ej förmoda, at juft något giftigt eller aldeles skadeligt i någon brunn skall kunna finnas; åtminstone äro de så vattuslag, som jag än hunnit undersöka, från ett sådant fel fria.

I 2

Salter

*) Se *Histoire de l'Academie Royale des Sciences &c. de Berlin. an. 1752. Tom. VII. p. 135.*

Salter i allmänhet (*Salia*), uti liten mängd inkomna, göra intet vatten förkasteligt. Ofta höjes derigenom smaken, och ofta blifva de ett medel til vissa ämnens lättare uplösning. Af de föregående profver visas nogsam, at något slags Salt blifvit rönt i alla dessa vattu-flagen. Men ingen bör bekymra sig öfver några influtne partiklar af Kok-salt, när ej vatnet har annars något fel. Dock som Kok-salt vankar ändå til öfverflöd nog vid vår måsta matredning, så behöfs det icke i vatnet, utan är bättre at det är borta. Heldre kan Saltpeter der få åga rum, så vida vatnet derigenom blir ganska tjenligt til läskning för dem, som äro törstiga. Men ej så gerna Kalk saturerad med någon mineralisk syra. Uti ofvanstående vattu-prof har man i synnerhet märkt til Kalk saturerad med Saltpeters-syran. Denna saturation blir aldrig så fast, som då Saltpeters-syran saturerar sitt eget Alkali; ty man får sällan någon riktig crystallisation häraf, utan skiljer sig lätteligen syran, så snart något Alkali slås dertil. Då vatnet blir mjölklikt och kalken sedermera fälles til botten. Och af sådan halt har jag ansett alla de prof, som ändrats med *Oleum Tartari per deliquium*, ånskönt de med *Bresilje-tincturen* kunnat blifvit ändrade til mera rodnad, hvilket ock händt med Kalk saturerad med Saltpeters-syra, i det den medelst denna *Tinctur* antagit starkare röd färg. Sjelfva smaken, som är något sträf och motbjudande, gör, at jag ej håller de vatten, hvari Kalk fins med mineralisk syra saturerad, för så rådeliga, at länge bruka, som de der hysa riktig Saltpeter.

Kalk ser man i mer och mindre grad framkommit i de fläste här anförde vattu-profver. Det har varit en allmän fruktan, at han skulle göra vatnen ofunda och förorsaka Gikt och Sten, när berörde vatnen en tid bruktes. Men denna fruktan har nu mera aftagit, sedan man lärt, at Kalk och Kalk-vatten, i ymnighet intaget, snarare löser Stenen, än bidrager til dess tilväxt *). Hvem kan då med skäl frukta elacka påföljder af så få partiklar Kalk, som i oftanämnde vattu-prof förekommit? Jag skulle måst vilja tro, at de kunna anses såsom ett absorbens, hvilket snarare gagnar medelst någon del syras upsupande i våra magar, än förorsakar någon olägenhet. Förfarenheten har ock vist, at Kalken äfven tjenar til at göra vatnet mera fött och angenämt, än det annars skulle vara.

Järn, som jämväl i några våra utrönte vatten finnes, och gerna hindrar tvål at löddras och ärter at mosa sig, kan väl i somliga fall göra godt nog, åtminstone icke i så ganska liten mängd förorsaka någon skada; likväl som det uti större ymnighet brukt undertiden och vid vissa omständigheter är föga tjenligt, håller jag just icke rådeligt at stadigt sådant vatten nyttja. Tvårt om är det klart, at jag hålft bör välja det renaste vatnet jag får, och som är måst fritt för heterogeniska och främmande partiklar, utaf hvad slag de då må vara.

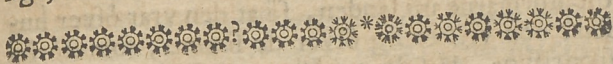
*) Se *Medic. Essays and Observat. Vol. V. art. 69. Abridg. T. I. p. 471.* ROB. WHYTT'S *Essay on the virtues of Lime-Water in the cure of the Stone.* Edinb. 1755. 8. CHARLES ALSTON'S *dissertat. on Quick-Lime and Lime-Water.* Edinb. 1754. p. 40.

vara. Det smakar oskyldigast, det drifver jämnast urinen, och jag finner det lämpeligast til mina ändamål i alla fall och omständigheter.

Wärby-vatnet (N:o 15.) bör jag med rätta fåta i främsta rummet, för den Saltpetern det hyfer, den lilla del terrestre der fins, och desfs järnfrihet. Derpå tycks mig *Norre-Ströms-vatnet* (N:o 9.) bör följa, såsom tämmeligen järn-fritt, och annars hysande få contenta. Dernäst *Södermalms-torgs-Brunnen* (N:o 5.), samt *Linderstedts-Brunnen* (N:o 12.) såsom innehållande måst Saltpetet, och ganska litet terrestre. Alla de Brunnar, som förökten utvisat hålla måsta Kok-saltet, finner jag ockfå tillika hysa något litet Järn; men ibland dem anfer jag *Lure Brunnen vid Kongl. Stallet* (N:o 14.) för at innehålla de minsta contenta, och således förtjena rum näst efter de upräknade vatten, såsom försvarlig til dageligt bruk. *Nord-Ströms-Brunnen* (N:o 6.) håller väl mindre Kok-salt än *Bruns-gränds-Brunnen* (N:o 4.); men så hyfer han ock mera Kalk. Men af alla dessa slags Brunnar håller *Tyska Brunnen* (N:o 2.) både måsta Kalken och måsta Kok-saltet. Af de Brunnar, hvilkas vatten hysa Kalk saturerad med mineralisk syra, råknar jag *Apelrots-Brunnen* (N:o 1.), och *Gamla Banco-Brunnen* (N:o 3.) för minst deltagande deraf, skönt de i öfrigt hänseende böra råknas bland dem, som hysa sparsam andel af contenta. Dernäst kommer då *Worsters-Brunnen* (N:o 8.), och sedan *Stor-torgs-Brunnen* (N:o 10.), såsom mera deraf deltagande. Ändteligen råknar jag *Hö-torgs-Brunnen* (N:o 11.), och *Smedgate-Brunnen* (N:o 7.) för at vara bland de mindre hålsosamma

vat-

vatten, såsom nog ymnigt af meranämnde fyra delaktiga, och såsom desutom bland deras antal, som hyla de måsta contenta. Sift kommer öck *Brunnen utmed Fabriken vid Stora Barnhuset* (N:o 13.), hvars vatten mer än på ett fått år odugeligt, både til matredning och åtskilliga andra behof.

Anmärkningar

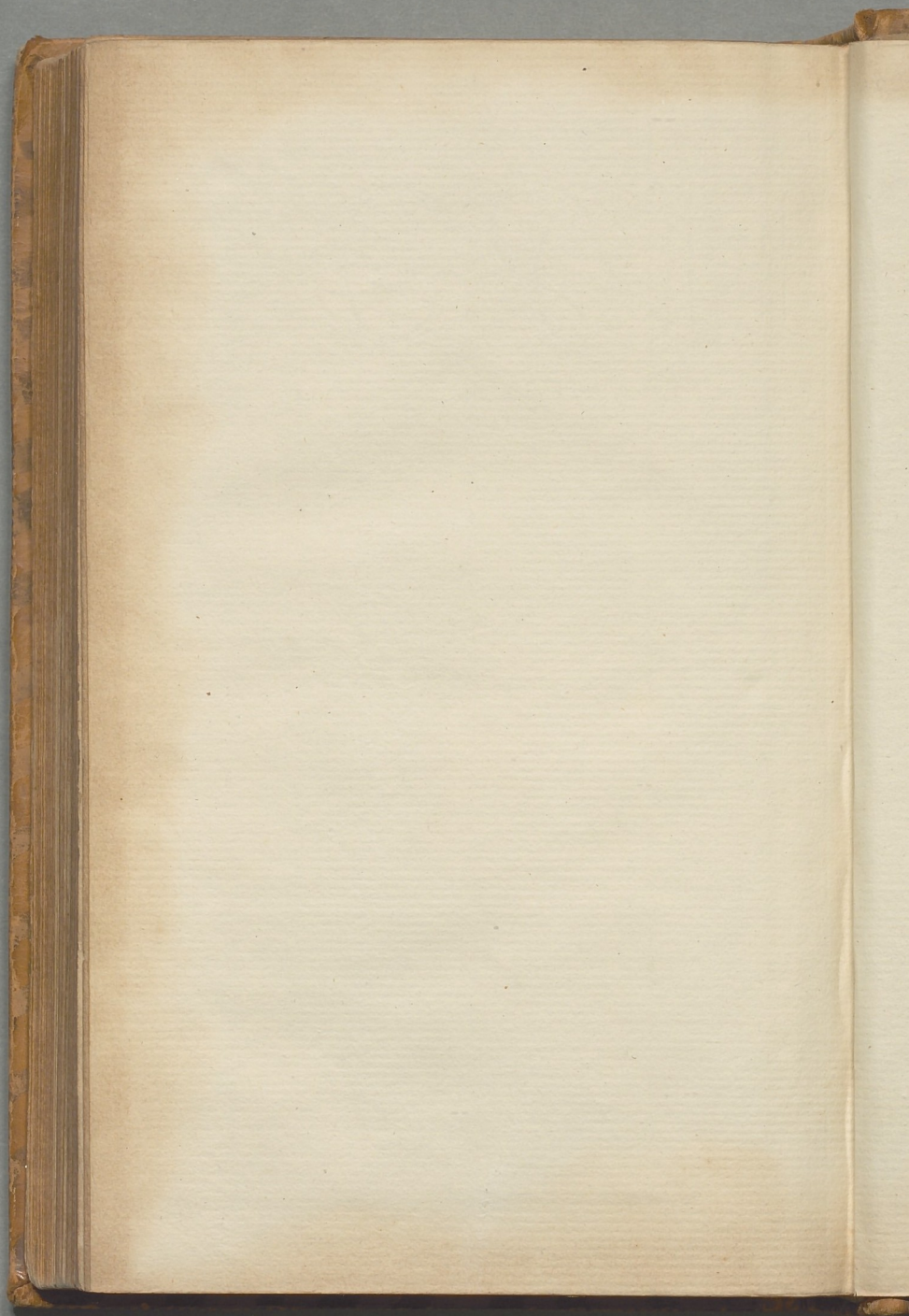
Vid

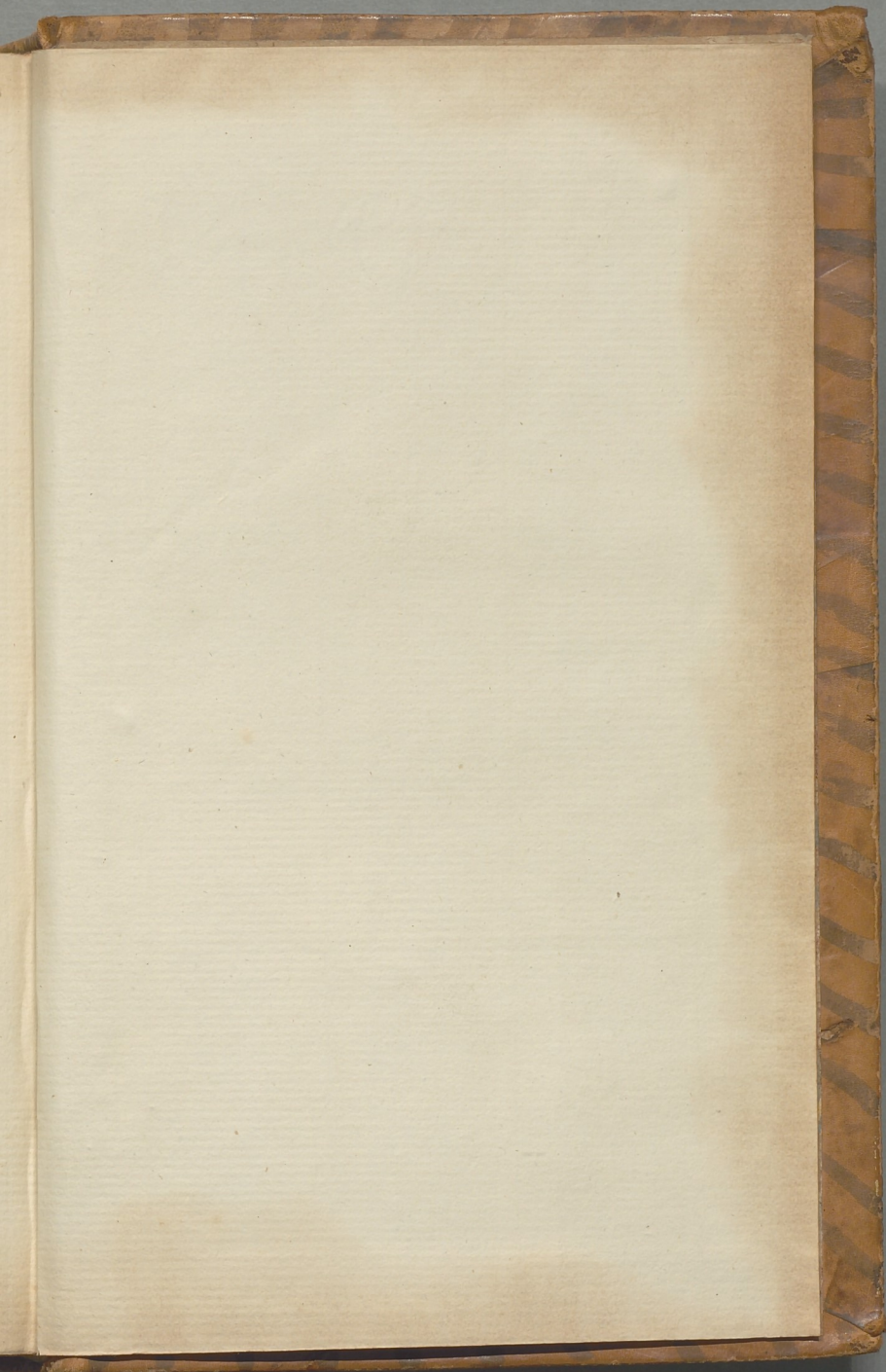
*Skånska Flyg-sands-tracterne, och deras
bjälpande genom plantering,*

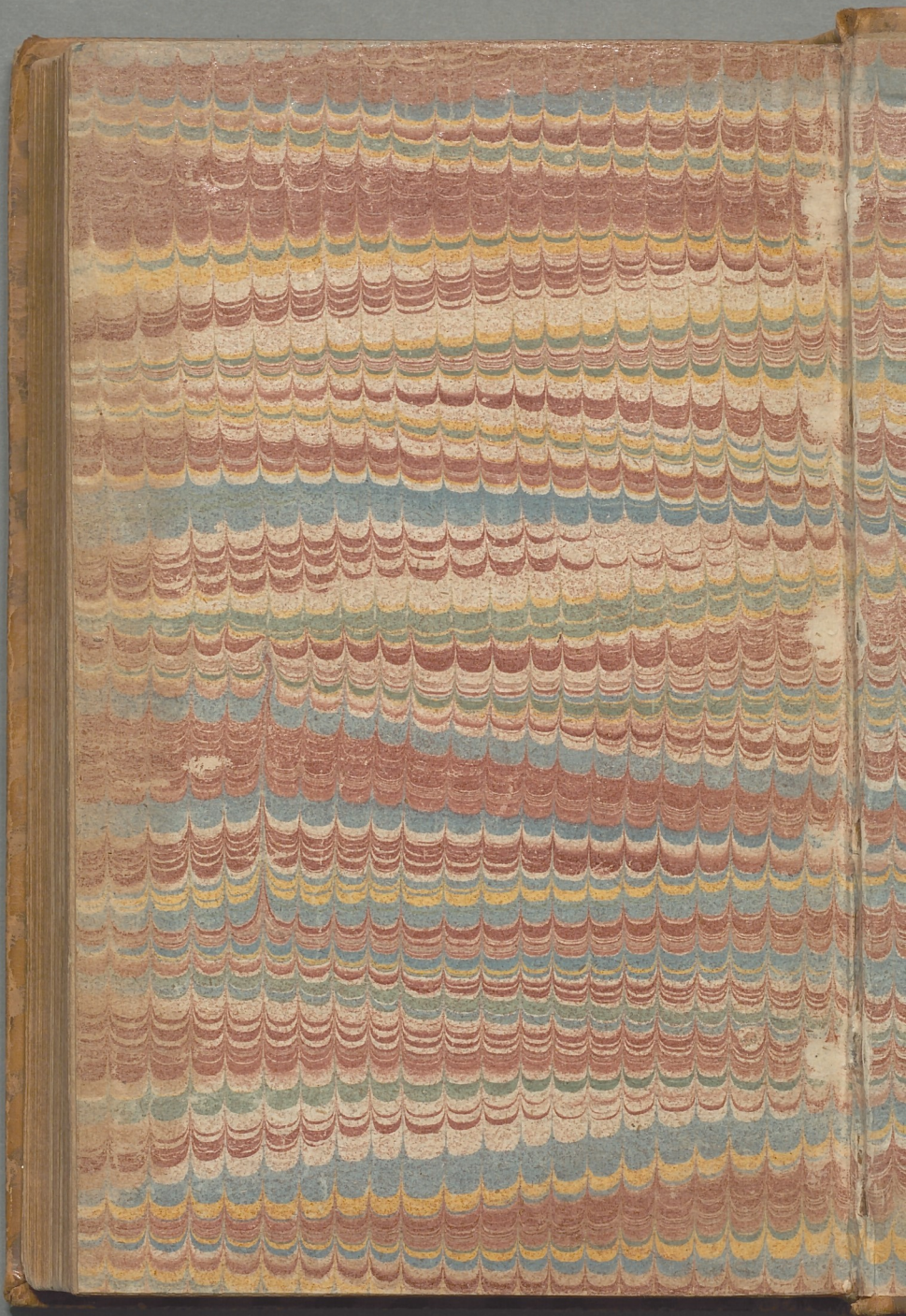
Ingifne af

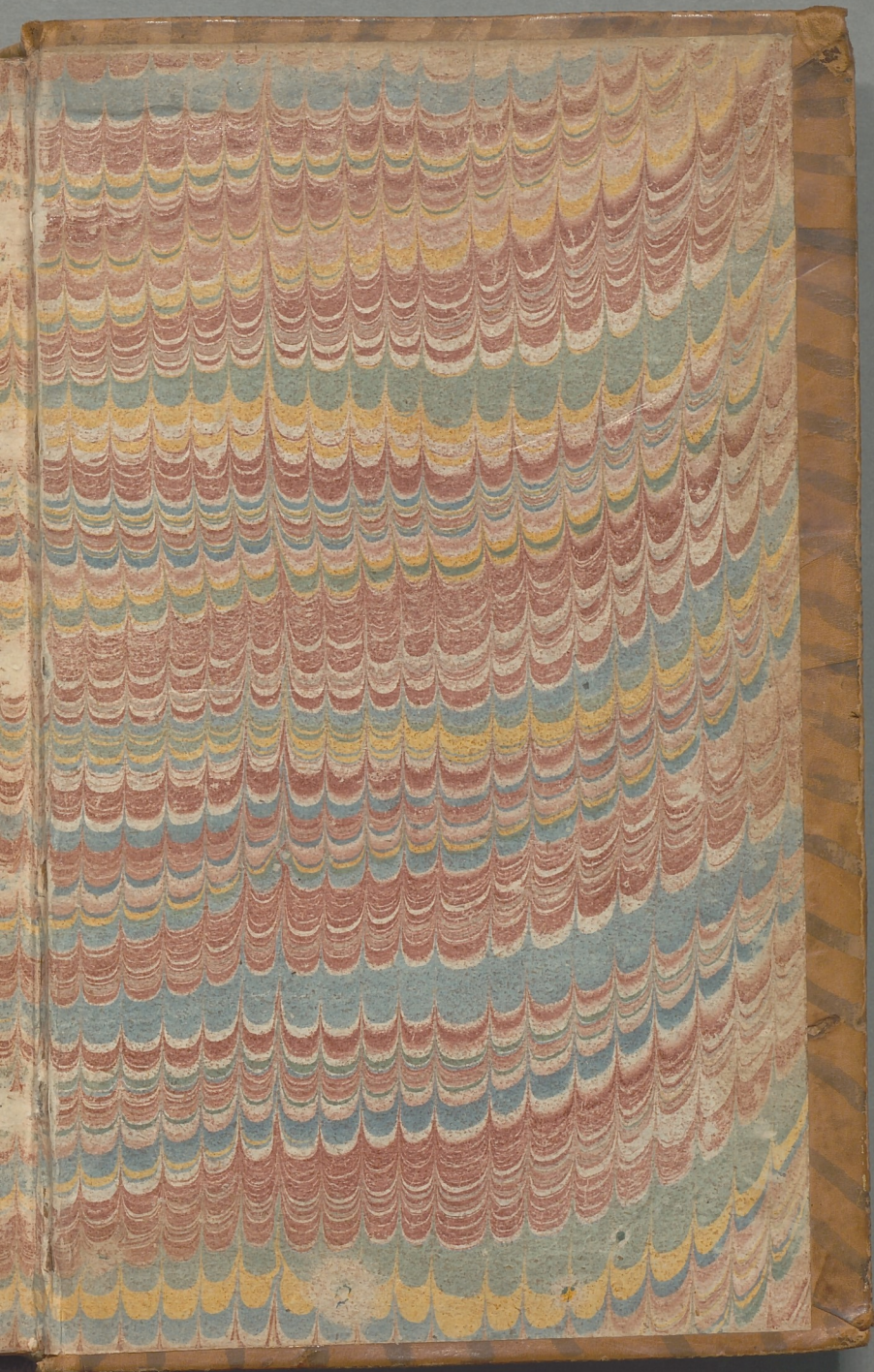
ERIC GUSTAF LIDBECK.

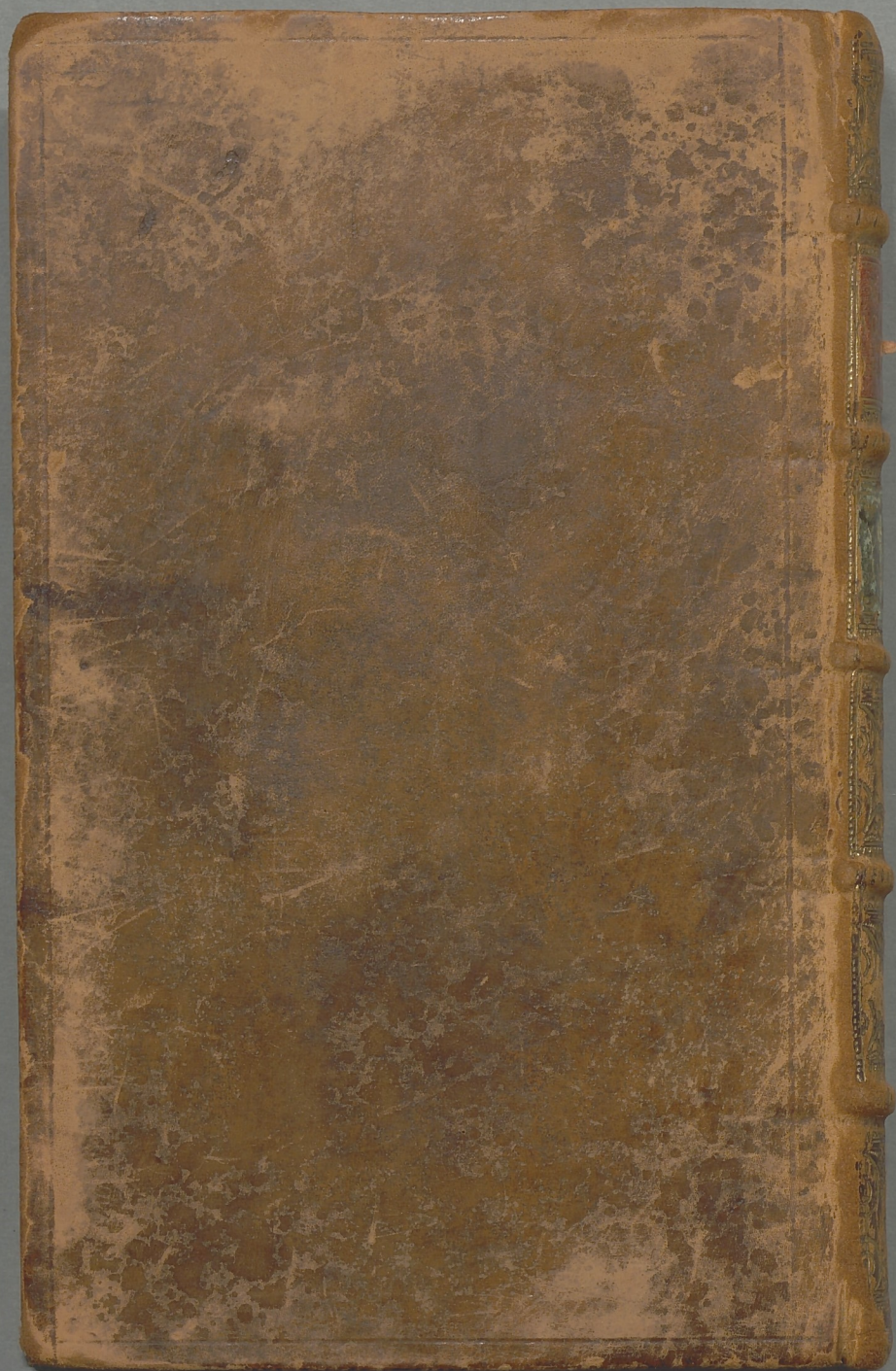
Flyg-sand, som består affina quartz-particlar och annan mo-sand, merendels hvit, dock understundom röd eller gulaktig til färgen, finnes här i Skåne på åtskillige ställen, så väl vid Hafs-kanterne, som inuti landet. Bland de för-ra ställen kunna Engelhom, Scanör, Falsterbo och Kämpinge samt Ahus i synnerhet räknas, och bland de senare Efverlöf, Wåm, Blentarp, stora och lilla Rödde, m. fl., hvarest flyg-sanden vis-sa år gör nog skada, som vid Engelholm tämme-ligen blifvit dämpad genom Sandhafre-planterin-gen, hvilken jämte Holländarnes fått at plantera Helm och åtskillige vid detta ämnet gjorde an-märkningar, Kongl. Vetenskaps Academiens mog-na skärskådande öfverlämnas.

www.books2ebooks.eu